Lausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaostolle hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Asia: HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 / Kunta- ja hyvinvointijaoston kokous tiistaina 22.10.2024 klo 9.30

Teema: Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanon eteneminen – tilannekuva TAE2025 pohjautuen

Edus-kunnan valtiovarain-valiokunnan kunta- ja hyvinvointi-jaosto on pyytänyt Naisten Linja Suomessa ry:n asiantuntija-lausuntoa valtion talousarvio-esityksestä (HE 109/2024 vp). Lausunto-pyynnön teemana on Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanon eteneminen. Naisten Linja kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausuntonsa annetusta teemasta.

Naisten Linja tuottaa Istanbulin sopimuksen mukaisia matalan kynnyksen naiserityisiä erityistukipalveluita väkivaltaa kokeneille naisille ja tytöille. Lisäksi Naisten Linja pyrkii vaikuttamaan väkivaltaa kokeneiden tyttöjen ja naisten oikeuksien toteutumiseksi Suomessa ja seuraa erityisesti Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa Suomessa. Naisten Linja on Istanbulin sopimuksen toimeenpanosta vastaavan Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnan (NAPEn) järjestötyöryhmän jäsen ja Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa EU-tasolla seuraavan Women Against Violence (Wave) -verkoston jäsen.

Yhteenveto Naisten Linjan lausunnosta:

- Lähisuhdeväkivaltarikollisuus ei ole vähentynyt, vaan lisääntyy – toimet väkivallan vähentämiseksi ovat välttämättömiä.
- Valtionavustukset kohdistuvat leikkaukset vaarantavat järjestöjen tekemän väkivaltatyön edellytykset.
- Poliisin ennalta estävä toiminta lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi tulisi turvata talousarviossa.
- Lähisuhdeväkivallan sovittelun lakkauttamisesta aiheutuvia säästöjä tulisi korvamerkitä järjestöjen tuottamille tukipalveluille, jotta uhrit ja tekijät voidaan ohjata tarvittavien palveluiden piiriin.
- Turvakotipaikkojen tarve on esitettyä suurempi ja lisäpaikkoja tarvitaan myös kaupungeissa, ei ainoastaan alueellisesti.

- Uhripoliittisen toimenpideohjelman rahoitus on tärkeää turvata, mutta vaikuttaa epävarmalta.
- Väkivaltatyön jatkuvuus ja toimintaedellytykset vaativat määrätietoista ja pitkäjänteistä sitoutumista väkivaltatyön rahoittamiseen.

Lähisuhdeväkivalta ei vähene, vaan lisääntyy

Euroopanlaajuisessa vertailussa vuonna 2014 Suomi otti kyseenalaisen toisen sijan Euroopan väkivaltaisimpana maana. Tilastokeskuksen vuonna 2023 julkaistu Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimus osoitti, että lähisuhdeväkivalta ei ole vähentynyt Suomessa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Päinvastoin tuoreimmat tilastot osoittavat, että viranomaisten tietoon tullut pari- ja lähisuhdeväkivalta kasvoi 5 % vuonna 2023 ja myös seksuaaliväkivalta lisääntyi merkittävästi vuonna 2023. Myös parisuhdetappojen määrä vaikuttaa kääntyneen kasvuun (jo 13 tapausta 2024 lokakuun loppuun mennessä). Eurostatin uusimmat tilastot ovatkin nostamassa Suomen sijoitusta, nyt jo EU:n väkivaltaisimmaksi maaksi (Eurostat EU-GBV-tutkimus.

Toimet väkivallan vähentämiseksi ovat välttämättömiä sekä inhimillisen turvallisuuden että Suomea koskevien velvoitteiden näkökulmasta. Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, eli ns. Istanbulin sopimus velvoittaa Suomea torjumaan ja ehkäisemään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa tehokkaasti. Sekä hallitusohjelma että hallituksen tasa-arvo-ohjelman luonnos nostavatkin naisiin kohdistuvan väkivallan keskeiseksi teemaksi hallituskaudella. Talousarvioesityksessä toimet eivät kuitenkaan konkretisoidu riittävällä tavalla euroiksi. Päinvastoin, osa säästötoimista uhkaa vakavasti heikentää väkivallan vastaista työtä.

Valtionavustukset ovat väkivaltatyön turva

Naisten Linja on syvästi huolestunut väkivaltatyön kokonaisrahoituksesta, josta pääosa tulee sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta.

Järjestöt tuottavat suurimman osan väkivaltaa kokeneille tarjottavista erityistukipalveluista ja ovat usein ensimmäinen taho, josta väkivaltaa kokenut saa tukea väkivallan tunnistamiseen ja tarvitsemiansa palveluita. Esimerkiksi perusterveydenhuollossa väkivaltaa kokeneista tunnistetaan alle 1%, vaikka he käyttävät 80% enemmän palveluita kuin muu väestö.

Väkivaltatyötä tekeville järjestöille suunnatut valtionavustukset sosiaali- ja terveusministeriön hallinnonalalla ovat Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus Stean NAPEn järjestötyöryhmälle antaman arvion mukaan noin 11 miljoonaa euroa vuodessa. Näillä avustuksilla tuetaan vuosittain tuhansia väkivaltaa kokeneita väkivallasta selviytymisessä, väkivallasta toipumisessa ja työ- ja toimintakyvyn palautumisessa. Tuen avulla myös estetään kokijoiden joutumista

uudelleen väkivaltaiseen suhteeseen.

Verrattuna tukipalveluiden valtionavustuksiin käytettyyn 11 miljoonaan euroon vuodessa, ovat väkivallan aiheuttamat kustannukset sosiaali-, terveys- ja oikeuspalveluissa sen sijaan merkittäviä. Vuonna 2022 julkaistun Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa -tutkimuksen mukaan lähisuhdeväkivallan aiheuttama terveydenhuoltopalveluiden lisäkustannus oli 1 024 €/hlö vuosittain verrattuna muuhun väestöön. Lisäkustannuksia kertyi 6 vuoden seurannan ajan. Viiden vuoden aikana naisten kokeman fyysisen parisuhdeväkivallan aiheuttamat suorat terveydenhuollon lisäkustannukset ovat 150 miljoonaa euroa vuodessa. Parisuhdeväkivaltaa kokeneilla kustannukset olivat sosiaalipalveluissa 60–90 % ja oikeuspalveluissa (ml. poliisi) 70 % korkeammat verrattuna ei parisuhdeväkivaltaa kokeneisiin.

Väkivaltaa kokeneiden ja tehneiden parissa tehtävä väkivaltatyö on välttämätön osa väkivallan torjuntaa ja ehkäisemistä. Myös näihin avustuksiin kohdistuu nyt kuitenkin merkittäviä leikkauksia, kun Stean valtionavustuksista leikataan kolmannes seuraavien kolmen vuoden aikana. Talousarviossa tulisi siksi Naisten Linjan näkemyksen mukaan turvata järjestöjen tekemän väkivaltatyön edellytykset Istanbulin sopimuksen edellyttämällä tavalla sekä oikeusministeriön että sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla.

Poliisin ennalta estävä toiminta keskeisessä roolissa

Naisten Linja on huolissaan Helsingin poliisilaitoksen päätöksestä lakkauttaa poliisin ennalta estävä toiminta mm. lähisuhdeväkivallan ja kunniaan liittyvän väkivallan ehkäisemiseksi. Väkivaltatyö on erityisosaamista vaativaa työtä ja sen tulevaisuus tulisi turvata myös poliisin rahoituksessa.

Lähisuhdeväkivallan sovittelun lakkauttaminen

Lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumisesta ei ole hallituksen esityksen (VN/31917/2023) mukaan arvioitu koituvan merkittäviä vaikutuksia julkiseen talouteen, eikä esityksessä esitetä sovittelumäärärahojen pienentämistä vaan niiden uudelleenohjaamista nuorten tekemien rikosten sovitteluun. Kaikista sovitteluun ohjatuista rikoksista joka viides, 20%, on koskenut lähisuhdeväkivaltarikoksia (THL:n sovittelutilastot 2022). Vaikka nuorten tekemien rikosten sovittelun lisääminen on varmasti itsessään kannatettava tavoite, tulee lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltoon tähän asti ohjattujen varojen uudelleenkäyttöä arvioida ennen kaikkea lähisuhdeväkivaltarikosten uhrien näkökulmasta. Lähisuhdeväkivallan sovittelun lakkauttamisesta aiheutuvat säästöt sovittelutoiminnassa tulisi ohjata Naisten Linjan näkemyksen mukaan oikeuslaitoksen lisäksi myös lähisuhdeväkivaltarikosten ennaltaehkäisyyn ja rikosten uhrien tukipalveluihin, jotta sovittelun sijasta uhreille on tarjolla riittävästi tukea järjestöjen tuottamissa palveluissa.

Turvakotipaikkojen lisääminen

Talousarvioesityksessä osoitetaan määrärahoja uusien turvakotipaikkojen perustamiseen. Turvakotipaikkojen lisäämistä koskien on syytä todeta, että Istanbulin sopimuksen standardilla turvakotipaikkoja tarvitaan lisää 325 (1 jokaista 10 000 asukasta kohti), kun nyt osoitetut määrärahat riittänevät muutamaan kymmeneen paikkaan. Suurissa kaupungeissa turvakodit ovat usein täynnä, ja naisia käännytetään jatkuvasti pois turvakotien ovilta. Turvakotipaikkoja tarvitaan siis lisää paitsi alueellisesti sinne, missä etäisyydet ovat tällä hetkellä suuria, myös niihin kaupunkeihin, joissa turvakotipaikkoja ei edelleenkään ole riittävästi.

Uhripoliittisen toimenpideohjelman rahoitus

Sekä hallitusohjelmassa että hallituksen tasa-arvo-ohjelman luonnoksessa linjataan uhripoliittisen toimenpideohjelman laatimisesta ja väkivaltaa kokeneille rikosten uhreille suunnattujen palveluiden rahoittamisesta. Tätä määrärahavarausta ei näy vielä hallituksen talousarvioesityksessä, joten haluamme kiinnittää tähän huomiota siltä varalta, että uhripoliittisen toimenpideohjelman olisi tarkoitus valmistua vuoden 2025 aikana.

Lopuksi

Naisten Linja toteaa, että talousarvio sisältää myös myönteisiä toimia, jotka edistävät Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa, kuten toimet turvakotipaikkojen lisäämiseksi ja tuomioistuimille ja syyttäjille osoitetut, sovittelun lakkauttamisesta johtuvat lisämäärärahat. Kokonaisuutena talousarvio ei kuitenkaan turvaa väkivaltaa kokeneiden tukea riittävällä tavalla, erityisesti johtuen valtionavustuksiin kohdistuvista leikkauksista ja väkivaltatyön kokonaisrahoituksen epävarmasta tulevaisuudesta. Naisiin kohdistuva väkivalta ja lähisuhdeväkivalta ovat vakava ihmisoikeusloukkaus, jota Suomella on velvollisuus torjua. Nyt väkivaltatyön tulevaisuus on kuitenkin epävarma, kuten niin monessa muussakin EU-jäsenmaassa tällä hetkellä. Jotta väkivaltaa voidaan torjua ja ehkäistä määrätietoisesti, vaaditaan sen tueksi pitkäjänteisiä, toiminnan rahoituksen turvaavia päätöksiä.

Helsingissä 21.10.2024

Katju Aro
Toiminnanjohtaja
Naisten Linja Suomessa ry.